

CZU: 81'255:[81'276.6:378]

**UNELE CONSIDERAȚII PRIVIND TRADUCEREA SPECIALIZATĂ.
STUDIU DE CAZ: TRADUCEREA TERMENILOR SINONIMICI
DIN DOMENIUL ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SUPERIOR**

Victoria SOLOVEI

Universitatea de Stat din Moldova

În articol sunt abordate particularitățile traducerii specializate și posibilele dificultăți care pot apărea în cadrul acestui tip de traducere. Deși la nivel de limbaj specializat asinonimitatea reprezintă un deziderat, fenomenul sinonimiei în cadrul terminologiei învățământului superior reprezintă o realitate ce nu poate fi contestată. Prezența seriilor sinonimice la nivel textual impune o analiză minuțioasă a trăsăturilor conceptuale ale fiecărui termen și stabilirea gradului de suprapunere a conceptelor desemnate de termenii respectivi pentru alegerea termenului corespondent adecvat în limba țintă.

Cuvinte-cheie: traducere generală, traducere specializată, sinonimie totală, sinonimie parțială, hapax traductologic.

SOME CONSIDERATIONS ON SPECIALIZED TRANSLATION.

CASE STUDY: TRANSLATION OF SYNONYMOUS TERMS USED IN HIGHER EDUCATION FIELD

The article tackles the peculiarities and the possible difficulties that may occur in specialized translation. Although lack of synonymy is a desideratum, the phenomenon of synonymy within higher education terminology is a reality that cannot be disputed. Synonymous series on the textual level require a thorough analysis of the conceptual features of each term in order to determine the degree of conceptual overlap and to choose the adequate corresponding target term.

Keywords: general translation, specialized translation, total synonymy, partial synonymy, translation hapax.

Introducere

Comunicarea, în special astăzi, într-o lume aflată sub semnul mondializării, pe de o parte, și al identității socioculturale, pe de altă parte, nu ar fi posibilă fără activitatea de traducere. Or, traducerea reprezintă un concept complex care definește și modelează realitățile sociale, politice, economice, culturale și științifice ale umanității. În acest context, Paul Ricoeur consideră că „traducerea este medierea între pluralitatea culturală și unitatea umanității” [1, p.130].

Deși complexitatea procesului de traducere este reflectată într-o multitudine de abordări științifice, totuși punctul de vedere comun al mai multor cercetători este că textul reprezintă un reper important în cadrul traducerii interlinguale. De exemplu, J.C. Catford, reprezentant al teoriei traducerii de tip lingvistic, definește traducerea drept „activitate de interrelaționare a două limbi; proces de substituire a unui text dintr-o limbă în alta” [trad.n] [apud 2, p.16]. În aceeași ordine de idei, ținem să-i menționăm pe cercetătorii P.Newmark și P.Ricoeur [3, p.7; 1, p.6], care de asemenea consideră textul ca fiind punct de pornire în realizarea și evaluarea unei traduceri.

Așadar, constatăm că traducerea interlinguală reprezintă producerea unui text țintă care, din punct de vedere funcțional, este echivalentul textului sursă, iar tipul textului sursă devine un criteriu relevant pentru clasificarea tipurilor de traducere și aplicarea strategiilor adecvate în crearea unui text echivalent în limba țintă.

Mary Snell-Hornby propune o clasificare a celor mai răspândite tipuri de traducere, în funcție de tipurile de texte și limbaje, acestea fiind: traducerea literară, traducerea generală (general language translation) și traducerea specializată (special language translation) [4, p.32]. Autoarea afirmă că conceptul de traducere generală este vag, acesta fiind de obicei definit ca opus al traducerii literare sau/și al traducerii specializate. Cu toate acestea, traducerea generală, care vizează traducerea textelor de interes general (articole de presă, publicitate), implică interpenetrarea atât a caracteristicilor traducerii literare (mijloace stilistice), cât și a celor specifice traducerii specializate (lexic specializat), însă sub formă diluată.

Daniel Gouadec consideră că sunt două mari categorii de traduceri: traducerea generală – care nu vizează subiecte strict specializate (de exemplu: scrisori, biografii, ghiduri turistice, articole de presă etc.) și traducerea specializată¹ – care ține de traducerea textelor ce abordează o tematică specializată și este adresată unui public țintă prin intermediul unor canale de diseminare specifice [5, p.29-30].

¹ Vom folosi termenul „traducere specializată” ca hiperonim pentru toate tipurile de traducere ce vizează texte din domenii specializate (științifice sau profesionale). În literatura de specialitate întâlnim și noțiunea de traducere tehnică, unii autori considerând-o ca sinonim al traducerii specializate (T.Cabré, 1999), alții – ca hiponim (Kocourek, 1991).

R.Kocourek clasifică tipurile de traducere în funcție de limbajul textului sursă, distingând traducerea estetică (proză, poezie, teatru), uzuală și specializată (tehnică-științifică, administrativă, juridică etc.) [6, p.180].

Importanța aspectului terminologic în procesul traducerii specializate

Mult timp, în cercurile academice se vehicula ideea că traducerea specializată are un grad mai mic de dificultate în comparație cu traducerea literară, întrucât aceasta din urmă implică specificități de ordin cultural, elementul de creativitate și funcția estetică a limbii, pe când traducerea specializată ține doar de activitatea mecanică de traducere a termenilor, cu ajutorul dicționarelor și glosarelor specializate [7, p.42]. Această idee era alimentată în mare parte de teoria generală a terminologiei și de principiile impuse de E.Wüster și discipolii săi, conform cărora termenii, care sunt monosemantici, transparenți, concisi și internaționali, nu ar trebui să creeze mari dificultăți de traducere. Totuși, realitatea este alta. Or, alți cercetători de referință (Cabré, 2010, Gouadec, 2007) ai domeniului terminologic au constatat că principiile enunțate de teoria wüsteriană sunt dificil de atins, în special astăzi, când se atestă o diversificare continuă a limbajelor specializate, dar și o mai mare apropiere între limbajul comun și limbajul specializat.

F.Scarpa evidențiază, în acest context, tendința de stratificare a limbajelor de specialitate atât pe dimensiunea orizontală (pe domenii și subiecte), cât și pe dimensiunea verticală (grade diferite de specializare în funcție de locutorii țintă) [8, p.4]. Astfel, termenii sunt supuși dinamicității și variației și nu pot fi izolați de sistemul lingvistic din care fac parte, ca simple nomenclaturi.

Aspectul terminologic în cadrul traducerii specializate este unul primordial, întrucât anume termenii reprezintă acele unități ale cunoașterii care trebuie diseminate în limba țintă. Prin intermediul traducerilor specializate adecvate, în special sub aspectul terminologic, specialiști și experți care vorbesc limbi diferite pot fi la curent cu realizările de ultimă oră din domeniul tehnico-științific, de asemenea, au posibilitatea să relateze pe plan internațional despre propriile rezultate investigaționale. Ulterior, prin intermediul textelor de semivulgarizare și vulgarizare, informațiile respective ajung și la locutorii nespecializați. În această ordine de idei, R.Kocourek afirmă că anume conținutul cognitiv al unui text specializat reprezintă partea cea mai importantă a ansamblului de elemente pertinente ale textului dat, iar traducerea unui astfel de text este o formă lingvistică de înțelegere a acestuia [6, p.180-183]. Așadar, prin decodarea corectă a termenilor sursă este posibilă întâi de toate înțelegerea textului sursă, ulterior fiind necesară o documentare minuțioasă pentru găsirea termenilor echivalenți în limba țintă. Într-o ultimă fază, traducătorul produce textul țintă, ținând cont de corespondențele morfologice, sintactice, textuale și stilistice, pentru ca textul țintă să corespundă sistemului lingvistic (și normei discursului specializat) din limba țintă.

Menționăm că aspectul terminologic este de o importanță majoră inclusiv în cadrul traducerii specializate din domeniul învățământului superior. Or, prin traducere de calitate se poate asigura cunoașterea integrativă a aspectelor noii paradigme educaționale și crearea contextului necesar pentru implementarea cu succes a acesteia.

Sinonimia – provocare de ordin semantic în traducerea termenilor din domeniul învățământului superior

Sinonimia este considerată drept un indice al varietății, expresivității și plasticității în cadrul limbajului comun. Cu cât dispune de mai multe mijloace lexicale pentru desemnarea unui referent, cu atât limbajul respectiv este considerat mai bogat și mai viabil. Pe de altă parte, în cadrul limbajelor specializate, asinonimitatea reprezintă un deziderat, iar sinonimia la nivel de termeni este considerată a fi un fenomen ce creează ambiguități și confuzii, reprezentând un impediment în calea comunicării specializate eficiente. Totuși, atunci când analizăm terminologia din domeniul învățământului superior la nivel textual-discursiv, observăm că pentru limbajul educațional fenomenul sinonimiei este unul prolific.

Existența seriilor sinonimice la nivel textual prezintă o provocare în cadrul traducerii specializate în domeniul educațional, întrucât la nivel terminografic pentru foarte puțini termeni sunt înregistrate sinonimele și, respectiv, termenii corespondenți în limba țintă. Traducătorul nu poate să se bazeze pe intuiție când urmează să ia o decizie în procesul de traducere, ci trebuie să abordeze strategic fiecare provocare creată de seriile sinonimice în limba engleză. Așadar, pentru a putea decodifica corect unitățile de sens ale termenilor sinonimici, a stabili gradul de suprapunere a conceptelor la care trimit termenii respectivi și a alege termenul corespondent adecvat în limba țintă, pe lângă competențele lingvistice, sunt absolut necesare și cunoștințe solide în domeniul specializat.

Un caz de sinonimie atesat frecvent în terminologia învățământului superior este cel stabilit între unitatea terminologică și forma abreviată a acesteia. Acest tip de sinonimie se cataloghează drept sinonimie totală, întrucât ambele forme lingvistice sunt monoreferențiale, monosemantice și sunt substituibile în toate contextele. Spre exemplu, unitatea terminologică sintagmatică *European Credit Transfer and Accumulation System* și

varianta prescurtată *European credit transfer system* are ca sinonim sigla *ECTS*, iar pentru limba română termenii corespondenți înregistrați în baza terminologică IATE (Interactive Terminology for Europe – Terminologia Interactivă pentru Europa) sunt *Sistemul European de Transfer și Acumulare al Creditelor* și, respectiv, *ECTS*. Așadar, la nivel terminografic, sunt înregistrați termenii sinonimici atât pentru limba engleză (sursă), cât și termenii corespondenți pentru limba română, toți având un grad mare de siguranță (trei stele).

În mod schematic, acest caz poate fi prezentat în felul următor:

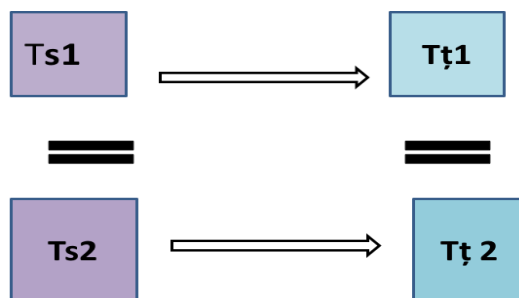

Fig.1. Traducerea la nivel terminografic a termenilor sursă sinonimici.

Sursa: elaborată de autor (V.S.)

La nivel textual constatăm respectarea corespondențelor stabiliți în baza terminologică:

Attainment of ECTS for study-related activities abroad (other than enrolment). [T1 en, p.15]

Obținerea ECTS pentru diverse activități legate de studiul în străinătate (altele decât cele de înmatricular). [T1 ro, p.15]

Totuși, traducătorul ține cont de specificul sistemului limbii române, astfel încât adaugă anumiți determinanți siglei engleze pentru a o încadra din punct de vedere morfologic și sintactic în text:

ECTS was originally set up in 1989 in order to facilitate the recognition of periods of study abroad. [T1 en, p.269]

***Bazele ECTS** au fost puse pentru prima dată în 1989 pentru a ușura recunoașterea studiilor efectuate de studenți în alte țări. [T1 ro, p.272]*

O altă tehnică aplicată, care este dictată de factorul pragmatic, constă în omiterea sintagmelor terminologice polimembre și folosirea siglei și a determinantului. În acest caz, traducătorul consideră că distribuția discursivă frecventă a siglei și descifrarea acesteia la începutul textului sunt suficiente pentru ca publicul să decodifice conceptul, iar folosirea în paralel a siglei și a unității terminologice polimembre ar fi redundantă.

In Portugal, to be eligible for a grant, part-time students should be enrolled at least for 30 European Credit Transfer and Accumulation System (ECTS) credits. [T1 en, p.154]

În Portugalia, pentru a fi eligibili să primească o bursă, studenții înscriși în programe cu durată parțială trebuie să acumuleze cel puțin 30 de credite (ECTS). [T1 ro, p.154]

Un alt exemplu de sinonimie totală între termenul și sigla sursă înregistrată în IATE este *European Higher Education Area* și *EHEA*; pentru limba română sunt înregistrați termenii corespondenți *Spațiul European al Învățământului Superior* și, respectiv, este păstrată sigla engleză *EHEA*. La nivelul corpusului analizat, atestăm atât respectarea corespondențelor înregistrați în IATE, cât și crearea unei sigle după modelul unității terminologice românești.

Joint Master degrees aim to increase the quality and the attractiveness of the European Higher Education Area (EHEA). [T2 en, p.83]

Programele de masterat comune își propun să mărească atractivitatea și calitatea spațiului european al învățământului superior (EHEA). [T2 ro, p.89]

The European Higher Education Area (EHEA) has evolved towards a more common and much more understandable structure of degrees. [T1 en, p.17]

Spațiul european al învățământului superior (SEIS) a evoluat din punct de vedere al utilizării unei structuri comune și mult mai ușor de înțeles a diplomelor și certificărilor academice. [T1 ro, p.17]

Așadar, atestăm o creștere a numărului de sinonime în limba română, creștere determinată de tendința traducătorului de a crea un termen autohton, care să fie, eventual, mai ușor de descifrat pentru publicul țintă.

În mod schematic, prezentăm situația descrisă mai sus în felul următor:

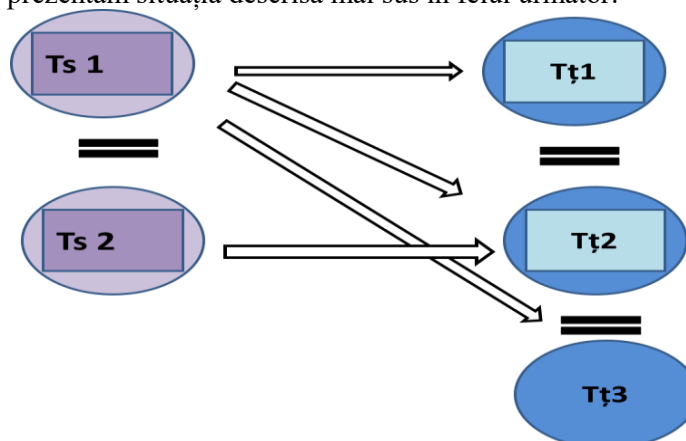

Fig.2. Traducerea la nivel textual a termenilor sursă sinonimici.

Sursa: elaborată de autor (V.S.)

Deducem din schemă că pentru o vizualizare cât mai explicită, termenii regăsiți atât la nivel terminografic (IATE), cât și textual, sunt încadrați într-un cerc și un dreptunghi suprapus, iar cei regăsiți numai la nivel textual sunt încadrați doar în cerc. În așa mod, observăm fenomenul sinonimiei în plan comparativ: terminografic vs. textual/traductologic.

Alți termeni englezi care stabilesc o relație de sinonimie totală (conform IATE) sunt *doctoral degree* și *doctorate*, aceștia provin de la etimonul latin *doctoratus* și reprezintă cel mai înalt titlu științific pe care o instituție de învățământ superior îl poate acorda unui student. Însă, în cadrul corpusului am identificat și unitatea terminologică *doctorate degree*, fapt ce poate fi explicat prin legea analogiei. Autorii, fiind influențați de prezența determinatului *degree* pentru adjectivul *doctoral*, creează o sintagmă terminologică bi-membră, în care termenul substantiv *doctorate* devine determinant, deși forma lingvistică *doctorate* este una exhaustivă, fiind inclusă în surse lexicografice și terminografice relevante. În limba română, spre regret, nu există termeni corespondenți în baza IATE. La nivel de corpus, observăm existența dubletului sinonimic *diplomă de doctorat* și *diplomă de doctor*.

*A research-related programme of higher education study and research that follows a higher education degree and leads to a fully recognised **doctorate degree**.* [T3 en, p.12]

*Enrolment of the students/doctoral candidates up to the award of their masters or **doctoral degree**.* [T3 en, p.12]

*Un program de studii superioare de cercetare, care urmează după o diplomă universitară și conduce la obținerea unei **diplome de doctor**.* [T3 ro, p.11]

*Înscrierea studenților/doctoranzilor până la acordarea **diplomei de masterat sau de doctorat**.* [T3 ro, p.11]

Un termen aparte ce merită atenția noastră este *PhD*, care, deși nu are înregistrate sinonime la nivel terminografic sau lexicografic, la nivel textual este perceput de publicul larg ca sinonim al termenului *doctoral degree*. Acest fapt este condiționat, în special, de utilizarea în paralel a termenilor respectivi în funcția de determinant pentru același nucleu în cadrul termenilor sintagmatici, cum ar fi: *doctoral degree/PhD degree*, *doctoral school/PhD school*, *doctoral student/PhD student*. Analizând etimologia termenului *PhD*, constatăm că acesta reprezintă o siglă care provine de la etimonul *Doctor of Philosophy*. Așadar, *PhD* se află în relație de hiponimie cu termenul *doctoral degree*, întrucât reprezintă un tip de titlu științific, unul dintre cele mai răspândite, fiind conferit pentru specialiștii din domeniile umanist, real, social etc. Totuși, există și alte tipuri ale titlurilor de doctor, și anume: *Th.D (doctor of theology)*, *D.Sc (doctor of science)*, *Ed.D (doctor of education)*, *LL.D (doctor of laws)* etc. [9]. Prin urmare, în funcție de gradul de specializare, relația semantică între termenii *PhD* și *doctoral degree* variază de la hiponimie până la sinonimie. Este necesar ca traducătorul să cunoască relațiile ce se stabilesc între conceptele la care trimit termenii respectivi, gradul de specializare a textului, dar și uzul specific spațiului

cultural-geografic pentru care se face traducerea. În corpusul analizat observăm că pentru terminologia în limba română este încetățenit termenul hiperonim *doctorat*, folosit ca echivalent atât pentru *PhD (degree)*, cât și pentru *doctoral (degree)*:

*Up to 20% of the budget allocated to support Modules will be granted to Jean Monnet Modules for which the coordinators are researchers who have obtained a **PhD degree**.* [T2 en, p.156]

*Education institutions can apply for financial support to develop international joint degree programmes at master and **PhD-level**.* [T1 en, p.220]

*Post-doctoral Researcher – an experienced researcher who is in possession of a **doctoral degree**.* [T3 en, p.15]

*Students in **doctoral programmes** account for less than 5 % of the student population.* [T1 en, p.31]

*Până la 20% din bugetul alocat pentru a sprijini modulele vor fi acordate modulelor Jean Monnet în care coordonatorii sunt cercetători care au obținut o **diplomă de doctorat**.* [T2 ro p.163]

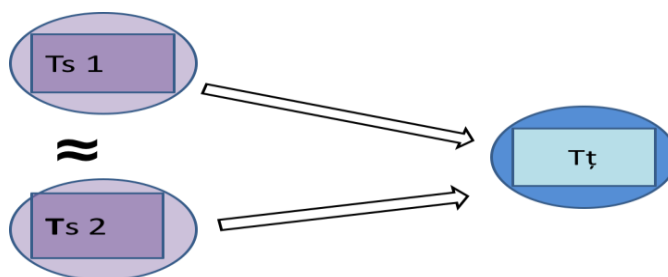
*Instituțiile de învățământ superior pot solicita sprijin financiar pentru a emite diplome comune în cadrul programelor internaționale, la **nivel de masterat și doctorat**.* [T1 ro, p.220]

*Cercetător postdoctorat – un cercetător experimentat care deține o **diplomă de doctorat**.* [T3 ro, p.14]

Studentii înscriși în programe de doctorat reprezintă mai puțin de 5% din populația de student. [T1 ro, p.31]

Exemplele de mai sus ilustrează situația în care în engleză co-există sinonime parțiale, iar în română acestea sunt traduse în mod adecvat printr-un singur termen.

În mod schematic, prezentăm cazul analizat în felul următor:

Fig.3. Traducerea la nivel textual a unui dublet sinonimic printr-un singur termen țintă.

Sursa: elaborată de autor (V.S.)

Un alt dublet sinonimic care poate crea confuzii atât în procesul de comprehensiune a textului sursă, cât și în procesul de traducere, este *degree* și *diploma*. În baza IATE termenii respectivi sunt înregistrați ca sinonime, iar analizând definiția acestora observăm că lexemele au în comun următoarele trăsături conceptuale: 1) document oficial ce 2) atestă realizările unei persoane în domeniul educațional (*degree – an official document, which formally records the achievements of an individual following a standard assessment procedure; diploma – an official document issued by an awarding body, which records the achievements of an individual following a standard assessment procedure*) [10].

Totuși, David Mike, consultant în domeniul învățământului superior, susține că diferența dintre *degree* și *diploma* ține de durata și valoarea studiilor; astfel, termenul *degree* este specific studiilor superioare la nivel de licență, masterat și doctorat, iar *diploma* vizează învățământul profesional tehnic [11]. Într-adevăr, la nivel de corpus identificăm termeni precum *Doctorate degree, Master's degree, Bachelor's degree, academic degree*, iar *diploma* este folosit în sintagme cum ar fi: *professional diploma, teaching diploma*. În sistemul terminologic românesc nu se fac distincții conceptuale între aceste două tipuri de acte, *diploma* fiind definită drept *act oficial care certifică pregătirea profesională a unei persoane, un anumit titlu* [12]. Astfel, termenul *diploma* se folosește ca termen corespondent atât pentru termenul *diploma*, cât și pentru *degree*.

*Double or multiple **degrees** are defined as two or more national **diplomas/degrees** issued officially by two or more institutions.* [T3 en, p.12]

***Diplomele** duble sau multiple sunt definite ca fiind două sau mai multe **diplome** naționale eliberate, oficial, de către două sau mai multe instituții.* [T3 ro, p.11]

Este foarte important ca traducătorul să cunoască diferențierile semantice între termenii englezi *degree* și *diploma* și în procesul traducerii din română în engleză să folosească corespondentul adecvat, altfel riscă să aplice soluții traductive inadecvate (analogii false). Analizând corpusul, constatăm că termenii *degree* și *diploma* pot fi părți constituente ale unor termeni sintagmatici, care trimit la referenți caracteristici doar anumitor spații culturale, semnificând denumirile actelor de studii eliberate în anumite țări. Practic, asemenea termeni sunt intraductibili, iar soluția optimă constă în păstrarea termenilor în limba sursă/ împrumutul:

*In the United Kingdom, **Diploma of Higher Education** is of higher level than **Higher Education Diploma**.* [T1 en, p.58]

*În Marea Britanie, **Diploma of Higher Education** este de un nivel superior față de **Higher Education Diploma**.* [T1 ro, p.58]

Alți termeni care provoacă confuzie la nivel semantic sunt *higher education attainment* și *higher education completion*. Deși termenii *attainment* și *completion* sunt înregistrați în baza IATE, totuși definițiile și termenii corespondenți în română lipsesc. Analizând traducerile termenilor respectivi în cadrul corpusului, identificăm termenii *absolvirea* și, respectiv, *finalizarea programelor de învățământ superior*.

*The effective outcomes of higher education, that is, **higher education attainment and completion**.* [T1 en, p.167]

*Rezultatele efective ale învățământului superior, concretizate în **rata de absolvire a programelor de studii în învățământul superior și finalizarea acestora**.* [T1 ro, p.167]

Ținând cont de raportul de sinonimie ce se stabilește între termenii țintă, am putea concluziona că un raport similar se stabilește și între termenii sursă. Totuși, cercetând minuțios definițiile din diverse surse specializate, ajungem la concluzia ca între nucleele semantice ale termenilor sintagmatici sus-menționați (*educational attainment* și *completion*) nu este un raport de sinonimie, întrucât *educational attainment* reprezintă cel mai înalt nivel de studii absolvit de o persoană [13], iar *completion* semnifică absolvirea cu succes a unui ciclu/ program de studii, care are drept rezultat obținerea unei certificări [14, p.7]. Așadar, acest raport fals de sinonimie în traducere este explicabil prin determinantul comun *higher education*. Or, în momentul în care cel mai înalt nivel de studii absolvit de o persoană este cel de studii superioare, este de la sine înțeles că persoana respectivă a finalizat acest ciclu de studii. În cazul altor termeni sintagmatici care au ca nucleu semantic *educational attainment* și *completion*, traducătorul trebuie să țină cont de diferențele de sens între aceste concepte. Traducerea termenului *educational attainment* prezintă interes, deoarece este generatoare de variație și sinonimie în cadrul termenilor țintă. Deși la nivel terminografic (baza terminologică IATE) termenul are drept corespondent *nivel de instruire*, la nivel de corpus am identificat următoarele variante de traducere: *nivel de studii*, *nivel de învățământ absolvit*, *nivel de educație*, *performanțe educaționale*, *nivelul participării la sistemul educațional*.

*Average annual growth rate of unemployment by **educational attainment**.* [T1 en, p.183]

*Rata anuală medie de creștere a șomajului în funcție de **nivelul de învățământ absolvit**.* [T1 ro, p.184]

***Educational attainment** by educational background.* [T1 en, p.115]

***Nivelul de studii** în funcție de nivelul de educație.* [T1 ro, p.115]

*Income and **educational attainment**.* [T1 en, p.190]

*Veniturile și **nivelul de educație**.* [T1 ro, p.190]

*The data can be broken down along many dimensions including age, sex, **educational attainment**.* [T1 en, p.190]

*Datele pot fi analizate defalcat, după mai multe criterii, cum ar fi: vârstă, sex, **performanțe educaționale**.* [T1 ro, p.190]

***Educational attainment** (Figures 4.7, 6.14, 6.15, 6.16, 6.19 and 6.20).* [T1 en, p.274]

***Nivelul participării la sistemul educațional** (Figurile 4.7, 6.14, 6.15, 6.16, 6.19 și 6.20).* [T1 ro, p.276]

Așadar, chiar și în cazul prezenței unui termen corespondent standardizat pot apărea o multitudine de variante traductive ale acestuia, producând astfel inflație terminologică. Variația terminologică înregistrată la nivel de traducere a termenului sursă face dificilă decriptarea conceptului și poate duce la confuzii în rândul cititorilor. Unii termeni, precum *nivel de studii*, *nivel de învățământ absolvit*, reprezintă soluții traductive acceptabile, deoarece reflectă în mare măsură conceptul la care trimite termenul sursă *educational attainment*.

Relația de sinonimie ce se stabilește între acești termeni candidați de asemenea contribuie la reflectarea consecvență a conceptului. Pe de altă parte, sintagma *participare la sistemul educațional* reprezintă o soluție traductivă imprecisă, lipsită de transparență, fiind un caz de hapax. Dacă între această sintagmă și ceilalți termeni nu se stabilește o relație de sinonimie, înseamnă că nu s-a reușit reflectarea nuanțelor semantice definitorii pentru conceptul *educational attainment*, ca în cazurile sus-menționate. În baza analizei variantelor de traducere a termenului *educational attainment* am elaborat Figura 4, care ilustrează fenomenul variației terminologice la nivel traductiv și pericolul traducerilor eronate.

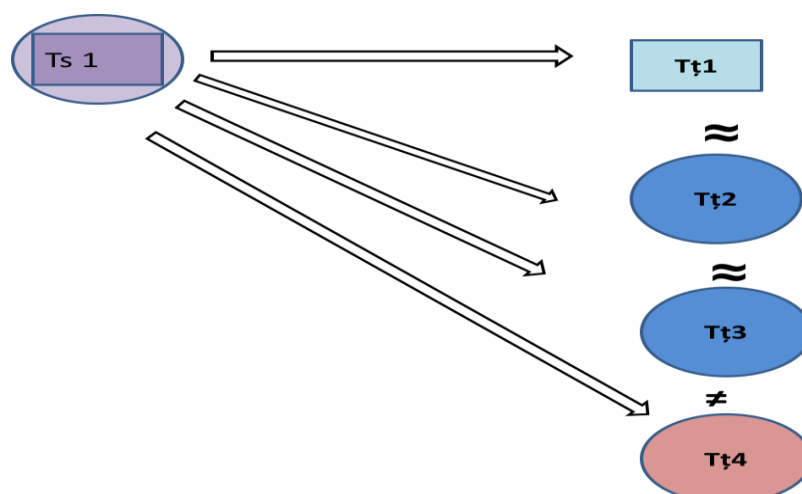

Fig.4. Fenomenul variației terminologice la nivel de traducere.

Sursa: elaborată de autor (V.S.).

După cum observăm, termenul sursă este reperat atât la nivel terminografic, cât și textual. Termenul țintă corespondent, recomandat în baza terminologică IATE, nu este identificat la nivel textual-traductologic. Celelalte variante de traducere sunt reperate doar la nivel textual-traductologic. Deși majoritatea variantelor de traducere sunt acceptabile, totuși există și traduceri inadecvate (Tt4), acest fapt fiind demonstrat prin lipsa de seme comune cu celelalte variante de traducere. Așadar, sinonimia este în mod frecvent o consecință a fenomenului variației terminologice la nivel textual-traductologic. Lipsa de sinonimie între variantele de traducere a unui termen sursă este un indicator pentru cazurile de imprecizie și inconsecvență în traducerea acestuia.

Concluzii

În baza analizei efectuate putem afirma că în cadrul terminologiei învățământului superior sinonimia este un fenomen atestat la nivel terminografic (dicționare, glosare terminologice) și, în mod special, la nivel textual-discursiv. La nivel traductologic atestăm puține cazuri când sinonimele din limba sursă au echivalenți perfecți în limba țintă, iar faptul că unii termeni sinonimici sursă au echivalenți prestabiliți la nivel terminografic nu reprezintă o garanție că la nivel traductologic nu vor apărea alte sinonime concurente, care se pot încetățeni în limbajul educațional. Descifrarea elementelor conceptuale ale termenului este o etapă imperios necesară pentru traducerea adecvată a seriilor sinonimice, iar variantele de traducere a seriilor sinonimice sursă trebuie să fie și ele similare la nivel semantic, în caz contrar există riscul ca unele traduceri să fie inadecvate. De asemenea, frecvența utilizării anumitor termeni din șirul terminologic sinonimic poate fi un indicator al gradului înalt de încetățenire a acestora la nivel de discurs specializat, iar traducătorul ar trebui să țină cont de acest fapt în alegerile sale, astfel evitându-se hapax-urile de ordin traductologic care ambiguizează conținutul semantic al termenului.

Referințe:

1. RICOEUR, P. *Despre traducere*. Iași: Polirom, 2005. 162 p. ISBN 973-681-906-X
2. NĂZĂNEAN, A. *Challenges and difficulties in translating medical texts from and into Romanian and English*. Teză de doctorat în filologie. Iași, 2014.
3. NEWMARK, P. *A textbook of translation*. Shanghai: Foreign Language University Press, 1988, 2001. 292 p. ISBN 9787810801232

4. SNELL-HORNBY, M. *Translations Studies. An integrated approach*. Amsterdam: John Benjamins, 1995. 170 p. ISBN 9027200603
5. GOUADEC, D. *Translation as a profession*. Amsterdam: John Benjamins, 2007. 401 p. ISBN 9789027216816
6. KOCOUREK, R. *La langue française de la technique et de la science*. Wiesbaden: Brandstetter, 1982. 255 p. ISBN 9783870971090
7. POSTOLEA, S. *Translation patterns at term level*. Iași: Institutul European, 2016. 232 p. ISBN 978-606-24-0179-5
8. SCARPA, F. *La traduction spécialisée: une approche professionnelle à l'enseignement de la traduction*. Canada: University of Ottawa Press, 2010. 451 p. ISBN 978-2-7603-0698-1
9. <http://abbreviations.yourdictionary.com/articles/degree-abbreviations.html> [Accesat: 12.01.2019]
10. <https://iate.europa.eu/home> [Accesat: 17.01.2019]
11. <https://www.quora.com/What-is-the-difference-between-a-degree-and-a-diploma> [Accesat: 13.02.2019]
12. <https://dexonline.ro/> [Accesat: 13.02.2019]
13. Educational attainment [Accesat: 17.01.2019] Disponibil: <http://uis.unesco.org/en/topic/educational-attainment>
14. European Commission. *Dropout and completion in higher education in Europe*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2015. 104 p. ISBN: 978-92-79-52352-6

Sursele exemplor

T1 en = European Commission/EACEA/Eurydice, 2015. *The European Higher Education Area in 2015: Bologna Process Implementation Report*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, https://eacea.ec.europa.eu/sites/eaceasite/files/european_higher_education_area_bologna_process_implementation_report.pdf [Accesat: 18.03.2018]

T1 ro = Comisia Europeană/EACEA/Eurydice, 2015. *Spațiul european al învățământului superior în 2015: Raport privind implementarea procesului Bologna*. Luxemburg: Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene, http://publications.europa.eu/resource/cellar/91f926b2-6965-4abe-a1be-600903e4df93.0002.01/DOC_1 [Accesat: 18.03.2018]

T2 en = European Commission, *Erasmus + Programme guide, 2014*, https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/resources/programme-guide_en [Accesat: 20.03.2018]

T2 ro = Comisia Europeană. *Erasmus + Ghidul programului*, 2014, https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/resources/programme-guide_ro [Accesat: 20.03.2018]

T3 en = European Commission, *Erasmus-Mundus 2009-2013. Programme guide*. https://eacea.ec.europa.eu/sites/2007-2013/erasmus-mundus-programme_ro [Accesat: 12.03.2018]

T3 ro = Comisia Europeană, *Erasmus-Mundus 2009-2013. Ghidul programului*. https://eacea.ec.europa.eu/sites/2007-2013/erasmus-mundus-programme_ro [Accesat: 12.03.2018]

Date despre autor:

Victoria SOLOVEI, doctorandă, Școala doctorală *Studii de Lingvistică Romano-Germanică și Literatură Universală și Comparată*, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: soloveivictoria@gmail.com

ORCID: 0000-0001-8914-7938

Prezentat la: 30.04.2019